Lausunto 8.11.2023

Sivistysvaliokunnalle

Viite: Asiantuntijapyyntönne 2.11.2023

Asia: HE 80/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta

Suomen Opiskelija-Allianssi - OSKU ry kiittää sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua otsikossa mainittuun hallituksen esitykseen liittyen ja lausuu kunnioittaen seuraavaa:

OSKU on hyvin pettynyt ja huolestunut linjasta, johon opintotukea ollaan kyseisellä lakimuutoksella viemässä eikä voi kannattaa lainapainotteisuuden lisäämistä. Esityksen tavoitteet ja toimenpiteet ovat täysin ristiriidassa keskenään. On totta, että käsitteiden tasolla opintoetuuksiin lasketaan myös opintolaina ja kokonaismäärällisesti se esityksen myötä kasvaa. Todellisuudessa opiskelijoiden velkataakka lisääntyy merkittävästi, eikä se kannusta millään tapaa suorittamaan korkeampia tutkintoja tai muutoinkaan syventämään osaamista opintotuen varassa. Opintotuen tarkoitus on taata opintojen täyspäiväinen suorittaminen, mutta pahimmillaan useiden kymmenien tuhansien eurojen lainataakka nykyisillä koroilla ei kannusta opintojen nopeampaan suorittamiseen vaan päinvastoin liialliseen työn tekemiseen, joka uuvuttaa ja hidastaa opintoja.

Yhä useampi ammatillinen opiskelija joutuu nykyään muuttamaan varhaisessa vaiheessa pois huoltajiensa luota voidakseen päästä opiskelemaan haluamaansa alaa. **Oppivelvollisuusikäisille taataan teoriassa maksuton koulutus, mutta todellisuudessa alavalinnat jäävät hyvin kapeiksi, mikäli matka- ja asumiskuluja kustannetaan etenkin pienemmillä paikkakunnilla. On kohtuutonta, että tietyissä tilanteissa myös alaikäiset toisen asteen opiskelijat joutuvat nostamaan lainaa selvitäkseen opinnoista ja turvatakseen toimeentulossa.** Lyhyessä ajassa ammatillisten opiskelijoiden nostamat lainamäärät ovat tuplaantuneet kolminkertaisiksi, eikä kaikilla ole valmistumisen jälkeenkään työelämässä sellaista tulotasoa, jolla lainaa voisi ongelmattomasti maksaa pois.

Vuonna 2022 ammatillisissa oppilaitoksissa oli 15–17-vuotiaita yhteensä 49 302 ja 18–19-vuotiaita 49 290 eli yhteensä 15–19-vuotiaita opiskelijoilta oli **98 592**. Tulevaisuudessa kaikki alle 20-vuotiaat ovat oikeutettuja maksuttomaan ensimmäiseen toisen asteen tutkintoon. Siitä huolimatta **yli 11 %** oppivelvollisuusikäisistä on viime vuonna nostanut ammatillisissa opinnoissa lainaa, ja määrä tulee varmasti nousemaan, kun elinkustannukset kasvaa, asumistuesta ja opintorahasta leikataan ja jäädytetään indeksejä.

Alla on vuoden 2022 aikana 15–19-vuotiaiden ammatillisten opiskelijoiden määrä, jotka ovat nostaneet opintolainaa sekä lainan suuruus. (Lähde Kelasto)

Aika	Oppilaitosaste	Opintovelalliset	Opintolainakanta (euroa)	Keskimääräinen laina
2022	Ammatilliset oppilaitokset	11 383	56 840 732	4 993

Nykyisessä järjestelmässä myös huoltajien tulot voivat vaikuttaa erittäin negatiivisesti opiskelijan taloudelliseen tukeen. Esimerkiksi huoltajan uuden aviopuolisonkin tulot voivat estää huoltajan luona asuvalta opiskelijalta tuet, vaikka kyseisellä henkilöllä ei ole mitään elatusvelvollisuutta opiskelijaan. OSKU haluaa, että huoltajien tulojen vaikutus opintotukeen on poistettava ja myös alle 17-vuotiaat on otettava opintotuen piiriin. Katsomme myös, että opiskelijalta ei saa evätä oikeutta toimeentulotukeen, sillä perusteella, että hän ei ole nostanut opintolainaa. Tukijärjestelmään on saatava selkeyttä opintotuen kokoanisuudistuksen yhteydessä, ja hakemukset on käsiteltävä kohtuullisessa ajassa.

Hallituksen esityksen perustelumuistiossa vaikutusarvioinneissa todetaan, että *Opintolainan valtiontakauksen enimmäismäärä nousisi korkeakouluopiskelijalla viiden vuoden ajan kestävissä opinnoissa noin 9 000 euroa (200 € x 5 x 9 kk = 9 000 euroa) ja ammatillisen tutkinnon suorittajalla noin 6 000 euroa (200 € x 3 x 10 kk = 6 000 euroa). Keskimäärin opintolainaa nostetaan kuitenkin vähemmän. Opintolainan käyttöön vaikuttaa muun muassa korkotaso ja työllisyystilanne, minkä vuoksi opintolainan valtiontakauksen enimmäismäärän korottamisen vaikutusta opiskelijoiden 13 lainamääriin on vaikeaa tarkkaan ennustaa. Ehdotetun muutoksen vaikutusta tulee kuitenkin seurata.* **On täysin kestämätöntä, että tiedostetaan ammatillisten opiskelijoiden velkaantumisen kasvu, ja silti kyseistä esitystä ollaan viemässä eteenpäin.**

Korkeakouluopiskelijoille on olemassa lainahyvitysmalli, jossa valtio maksaa osan lainasta takaisin, kun valmistuu tutkinnostaan tavoiteajasta. Ammatillisesta koulutuksesta valmistutaan myös ammattiin, usein suoraan työelämään ja sen vuoksi yhdenvertaisuuden nimissä myös toisen asteen opiskelijoille on luotava opintolainahyvitysmalli, joka toimii samankaltaisesti kuin korkeakouluopiskelijoilla. Useissa perusteluosioissa käytetään esimerkkinä juuri lainahyvitystä lainamäärien suuruuden perusteluun, joka on täysin kestämätöntä sillä se ei huomioi lainkaan toisen asteen opiskelijoita tai sitä, että suurin osa heistä menee vielä korkeakouluun ja nostaa vanhan lainan päälle lisää lainaa.

Esityksessä ehdotetaan myös, että muiden kuin korkeakouluopiskelijoiden opintolainojen nostokertojen määrää lukukauden aikana lisättäisiin opintolainan riittävyyden parantamiseksi ja opintolainan tarkoituksenmukaisen käytön edistämiseksi. OSKU kannattaa nostokertojen lisäämistä esityksessä mainituilla perusteilla mutta huomauttaa, ettei lainan tulisi olla ensisijainen tuen muoto ammatillisille opiskelijoille. OSKU kannattaa myös esitystä opintorahan huoltajakorotuksen korottamisesta, mutta katsoo sen olevan riittämätön hintojen nousuun nähden sekä palvelee ainoastaan tiettyä osaa opiskelijoista.

OSKU huomauttaa, että koulutuspolitiikassa yksi hyvin huolestuttava ja lukuisten tahojen jakama huolenaihe on koulutuksen periytyvyys, vaikka opiskelu itsessään onkin lähes maksutonta eri koulutusasteilla. Täyspäiväisten opintojen tekeminen sellaisen määrän töitä ohella, jolla voi elättää itsensä ja mahdollisen perheen on niin kuormittava yhdistelmä, että useampi tyytyy jäämään työelämään turvatakseen riittävää toimeentuloa. **OSKUn vuonna 2022 tekemän AMIS-tutkimuksen mukaan vastaajista 41 % ilmoitti syyksi olla hakeutumatta korkeakouluun ammatillisen koulutuksen jälkeen sen, että työteko on heille opiskelua kannattavampaa.**

Lausunto 8.11.2023

Sosioekonomisten taustojen vaikutus koulutuksen valintaan on erittäin vahva, jota kyseinen hallituksen esitys on omiaan vain vahvistamaan.

OSKU näkee muiden opiskelijajärjestöjen tapaan, että opiskelijan toimeentulon heikennykset ovat vaarallisella tavalla koko yhteiskunnan kannattamia koulutuspoliittisia tavoitteita vastaan. Opintojen aikaisella toimeentulolla on suora yhteys opiskelun mahdollisuuksiin, kannusteisiin sekä opiskelukykyyn. Opiskelijoiden toimeentulon heikentäminen ja osaamis- ja koulutustason nostaminen yhtä aikaa ei ole mahdollista. Opiskeluaikojen lyhentäminen ja koko ikäluokan kouluttaminen toisen asteen tutkintoon jäävät toteutumatta, kun työnteko ja perusturvan käyttäminen tulevat entistäkin houkuttelevammiksi vaihtoehdoiksi nuorille ja mahdollisuus tulla toimeen päätoimisena opiskelijana heikkenee. Lopulta työelämään astuu entistä vähemmän, velkaisempia ja uupuneempia vastavalmistuneita osaajia, joita yhteiskuntamme kipeästi tarvitsisi.

Helsingissä 8.11.2023

Suomen Opiskelija-Allianssi – OSKU ry

Venla Tilli
puheenjohtaja

Eemeli Rajala
pääsihteeri

Lisätietoja:
- edunvalvonnan koordinaattori Emma Holsti, emma.holsti@osku.info, 0404108814